



PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any I

Barcelona 10 d' Agost de 1880

Núm. 4

PREUS DE SUSCRIPCIÓ					Se publica 'ls dias 10, 20 y 30 de cada mes	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR		
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	ANY		SEMESTRE		
Espanya y Portugal	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	EDITOR-PROPIETARI CARLOS SANPONS Y CARBÓ UNIÓ, 28 BARCELONA	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal	76 »	40 »	»	»		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 »	3 50 »
No 's servirà cap suscripció que no 's pagui per endavant						Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT. — CRÓNICA GENERAL, per J. Franquesa y Gomís. = NOSTRES GRABATS. = CARTA DE VALENCIA, per P. V. y A. = LA LLEGENDA DEL ROSER, (poesia), per Félix Piscueta. = HISTORIA VULGAR, (continuació), per J. Laporta. = DOLORS, per Alexis Bouvier, arreglat del francès per G. = SECCIÓ DE NOVAS. = POESÍAS DEL MALAGUANYAT BARTRINA. = SECCIÓ DE BELLAS ARTS, per Arthur Gallard.

GRABATS. — JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMUS, † lo 4 d' Agost. Dibuix de Casteluchó; grabat de Sadurní. = DETALLS DEL REIXAT GÓTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA. = LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ. Dibuix de Rudevelts; grabat per Ovejero. = MEDITACIÓ.

CRÓNICA GENERAL

Donar compte dels fets més importants succehits durant la tongada en que l' autor se trovi compromés ab sos lectors, ressenyar aqueixos fets d' una manera clara é interessant, comentarlos ab tota rectitut y ab un exacte coneixement de causa, manifestar una imparcialitat y una bona fé que predisposin á l' adhesió y á la simpatia, saber tocar y dar vibració á totes las fibras del cor humá, eser prácticich en lo domini de l' atenció y sobre tot tenir activitat, inteligencia prompte, dot d' investigació... qui sab, qui sap quantas y quantas son las reglas y manaments que trovariam consignats en lo tractat complert dels bons revisters, lo dia en que vingués á nostres mans una Retórica en la qual se tractassen de totes y cada una de las formas ab que en los nostres temps la literatura pot manifestarse.

Per mala sort donarem massa al oblit tota aqueixa lletania d' obligacions al acceptar l' encárrech d' escriure á cada desena los fets principals que passesen per devant de nostres ulls, no sent prou per animarnos la circumstancia de que tan raras qualitats no son las que més sovint se trovan en los publicistas d' aqueixos ditxosos temps en que vivim.

Aumenta nostra confusió la por en que



JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMUS

† lo 4 d' Agost de 1880

ens trovém de la comparació natural en que han de caure nostras ressenyas ab las publicadas en los números anteriors, de las que s' havia encarregat y dut á magnífich terme un ilustrat jove y bon amich nostre.

Ab tot, y sense ferhi més preámbuls, passarém á obrir nostra revista, recordant que una promesa 'ns obliga á ferho y que qui fa 'l que pot no está obligat á més.

Un dels fets de que més s' ha parlat en aqueixos dias es l' anada de D. Víctor Balaguer á Valencia. La brillant recepció que aquella ciutat l' hi ha dispensada, y sos discursos importants que tanta agitació han dut al camp de la política, tot ha sigut comentat de mil maneras si be qu' á nosaltres poch nos ha d' interesar aqueixa nova febrada dels partits d' Espanya, qu' á dir la veritat, fa venir més ganas de riure qu' altra cosa.

Lo qu' á nosaltres nos interesa, de lo qu' hem d' ocuparnos ab complascencia, es del discurs d' en Balaguer pronunciat en l' Ateneo de Valencia. Sabut es qu' en Balaguer sab portar l' animació á quantas festas concorria y per lo tant no es d' estranyar lo mágich efecte qu' en la ciutat de las flors havia de produhir son discurs, pronunciat ab sa peculiar y robusta entonació catalana.

Consagrà en ell dolsas frases á la memoria d' en Vicens Boix, lo cronista de Valencia, á la d' en Aribau, Puig Blanch, y primers restauradors de nostra llengua, á la que en un excés de condescendencia als valencians anomená llemosina, y estudiá la vida actual de nostra literatura y lo que li cal fer perque tinga gloriós pervenir. Que s' inspire en novas tendencias, que aixample sos horisonts, que s' manifeste en novas formas mantenintse empero en son carácter especial y segell típic, la sobrietat de la frase y la síntesis del fondo.

«La sobrietat y la síntesis, propias del nostre poble llemosí y de la nostra rassa, están conformes avuy ab l' época en que vivim y l' sigle qu' hem alcansat, perque es precis desenganyarse y 'l que no ho veu es cego. Se ha acabat ja en litera-

tura l'època dels passatemps ignocents com ha conclòs en política l'època dels discreets parlamentaris, com ha terminat en la premsa la dels articles doctrinals. Concloué lo regnat de la paraula, com conglouéren tots aquells regnats que 's fundan en la pompa, l'imposició ó la superbia. Als antichs kilomètrichs articles de fondo han succehit en la premsa los *suelos* y los *interlineas*. Á las novelas interminables, á las poesias d' exuberant lirisme, á las disertacions indigestas, á las ensopidoras crónicas han substituït, en la prosa y en lo vers, en la ciencia y en la historia lo folleto, l'extracte, lo resumén, la filosofia, la síntesis. Á las arengas ciceronianas y als aparatosos discursos, han seguit en lo parlament, l'acció, la declaració, lo acte. Vivim en una època esencialment práctica y hi ha qu' amotllarse á ella. No en va estém en lo temps en que l'home es conduhit pel foc y la paraula pel llamp »

Aixís per l'estil continua expresantse en Balaguer ab aquella eloqüencia natural, ab aquella espresió simpática, ab aquell tò que tan caràcter li dona de fill de Catalunya.

¡Quina llástima que desde Valencia no s' haja arribat á veurens y á entusiasmar-nos ab lo vigor de sos discursos y ab la lectura de sas novellas produccions literarias!...

* *

Los fills de Barcelona aficionats á la bona música podran aqueix hivern entregarse fàcilment á las delicias del art diví, assistint als espléndits concerts que 's preparan en lo gran saló dels Camps Eliseos. Lo senyor Frigola, qu' arribará de París d' un dia al altre ab lo entusiasta organisador d' aquets concerts don Joan Baptista Pujol, está encarregat de la formació d' orquesta que constará de uns 120 á 130 profesors. Lo senyor Pujol, segons diuen, ha compromés á grans mestres com Gounod, Verdi, Massenet, Rubinstein, Saint-Saens, etc., á que vingan á dirigir ó á oír sas clásicas composicions. Deu fassi que 'l projecte tiri endevant y que no s' errin los que 'l troban de fàcil realisació.

* *

Los teatros del passeig de Gracia s' arrastran en la mateixa vida de tot l'estiu. En lo teatro Espanyol los Bufos Arderius no 's poden moure, si no volen que la gent s' atluixi, de las representacions de *Los sobrinos del capitan Grant*. Aqueixa sarsuela si que s' ha fet popular, y no 's pot passar per cap carrer que no 's topi ab algun xicot xiulantne un trós, ni entrar en casa ni caseta hont no 's senti la veu d' alguna criada del pis cantantne quan ménos l' americana.

En lo Bon Retiro s' ha estrenat darrerament l' arreglo del francés *Vots son triunfos*, pessa en un acte de don Eduart Aulés. L' obra está plena, com totas las de aqueix autor, de xistes oportuns, y es notable, més que tot en los monòlechs, que 'l senyor Aulés escriu admirablement. Llástima que no escriga més sovint, tanta més llástima en quant ell ja sab que té prou pasta pera figurar en primera ratlla entre nostres autors cómichs. S' ha estrenat també lo *Jovent del dia*, obra póstuma de don Francisco de Sales Vidal, refundida per don Eduart Vidal Valenciano; está ben escrita y té son plan ben portat. Lo públich aplaudí la sinfonia qu' á sa memoria escrigué lo senyor Urgellés, y que s' executá á teló tirat devant lo busto del senyor Vidal.

Ja parlá LA IL·LUSTRACIÓ en lo número passat de la companyia italiana de Novetats. Continua representant noves produccions executantlas totas d' una manera acabada. Lo públich se ha despertat y molts dias ja ompla l' espayós saló de Novetats. En las representacions de *La signora della camelia*, la senyora Marini y 'l senyor Ceresa arrebatan, fascinan. ¡Quin final de quart acte! Lo públich fa cor fort, pero l' emoció romp per tot y tothom plora y per ofegar las llágrimas esclata en una salva d' aplausos y crida sis ó set vegadas á las taules als grans artistes que tan bon recort han de dexarnos. Per fortuna se sab ja que, si aviat se 'n van, han promés tornar á donar trenta funcions en lo Teatro Principal lo próxim Setembre.

* *

Las lletres castellanias acaban de sufrir una pérdua irreparable. L' eminent escriptor, lo distingidíssim soci de l' Academia Espanyola, lo savi director de la Biblioteca Nacional don Joan Eugeni Hartzenbusch, ha mort en Madrid lo dia 2 del corrent als 74 anys d' una vida exemplar per sas virtuts. Fill d' un alemany, de professió ebanista, passá la primera part de sa joventut treballant al costat de son pare, home recte de caràcter y de poca afició als estudis y á la literatura. Aixís se s' explica que fins als 15 anys no anés Hartzenbusch per primera volta al teatro, al qual mostrá desde llavors una afició decidida. Empero pensador en tot, tingué 'l talent de no lliensarse desseguida al camp de la publicació, y per lo

tant passá molt y molt temps no dedicantse sinó á la refundició d' algunas comedias del teatro clássich castellá ó á la traducció de unas quantas obras francesas é italianas. En 1837, es á dir á sos 31 anys es quan se decidí á donar al públich un drama seu original, y tothom coneix á *Los amantes de Teruel*, y encara avuy se aplaudeix y s' aplaudirá sempre, mentres no s' haja esborrat lo sentiment del bon gust, aqueixa obra hermosíssima per son llenguatge castis, versificació acabadíssima y sobre tot per son plan, per la pintura de sos personatjes y en especial dels dos amants, qu' han prés forma y vida en totas las imaginacions, y per aquella elevació de conceptes y sublimitat de frases que de segur Skaspeare hauria prés per sevas de bona gana. Desde 'l triunf que li va'gué aqueix drama, s' entregá de plé al teatro, dotantlo de dramas tan notables com *Doña Mencía*, *D. Alfonso el Casto*, *La jura en Santa Gadea*, *La madre de Pelayo*, *La ley de raza*, *El mal apóstol y el buen ladrón*, *Vida por honra*, y de comedias tan aplaudidas com *La archiduquesita*, *Es un bandido*, *Juan de las Viñas*, *La coja y el encogido*, haventse també darrerament fet molt populars las de mágica, *La redoma encantada* y *Los polvos de la madre Celestina*.

Á més de sas obras dramáticas deixa dos tomos de *Cuentos y fábulas*, dos més de *Obras escogidas* y un de *Ensayos poéticos*, havent també comentat lo *Don Quijote*, y las obras de molts autors dramátichs del sigle d' or.

Ab tot y sa fecunditat deguda á sa dilatada y tranquila existencia, Hartzenbusch escribia passanthi molt temps, llimant molt y molt sos versos; y aixís es que sent fill del temps en que més vol prengué la fogarada del romanticisme, ell, perteneixent á aquesta escola, may saltá las fitas de lo verosímil. Era romántich en lo fondo y clássich en la forma: pensava ab l' ardor d' un espanyol y componia ab la fredor d' un alemany.

Ja hem dit que Hartzenbusch perteneixia á una familia de modesta fortuna, y vivint á Espanya y no tenint un caràcter lleuger y no sent un fídolayre ó un declamador d' ofici, ja casi sobra per endevinarla tothom la noticia ab que hem d' acabar aqueix párraf.

Hartzenbusch ha mort pobre.

* *

Hem de terminar la Revista d' aquesta fatal desena ab una altra noticia desconsoladora. En Bartrina ha mort.

Aquella inteligencia clara y portentosa, que no coneixia secrets en cap art ni en cap ciencia, per nova y poch esbrinada que fós, aquella prodigiosa erudició no recullida en aulas ni academies, aquella poderosa retentiva contra la qual era impotent la durada d' una malaltia rosegadora, aquell arxiu vivent de coneixements de tota mena sempre obert per qui s' hi atansés á demanárloshi; tot ha mort, tot s' ha fós, tot ha desaparegut per sempre!

¡Qui no l' anyorarà al desgraciat Bartrina! Una reunió qualsevol de sos ilustrats companys deixava escorre perosament las horas en una conversa familiar ó poch atractiva. Arribava en Bartrina. Tots lo saludavan animantse sobtadament, una mitja riatlla 's dibuixava en tots los llavis, totas las miradas prenian més vida y animació, y tothom estrenyia las cadiras disputantse 'l lloch hont ell s' asseuria pera tenirlo més aprop. Y en Bartrina enrahonava. Sense rebuscarho, d' una manera ingeniosa, descapdellava l' enfilall d' una conversa sempre interessant, amanida ab estribots que feyan esclatar en una riallada plena, ó entreteixida ab vivas y terribles descripcions que feyan posar los cabells de punta. De vegadas analisaba conciensudament las obras clásicas; altres cops retreya 'ls plans 'ls y projectes de sas obras literarias, que, per desgracia, no han passat de tals; ja esplicava novas teorías científicas; ja dava á coneixe senzillíssims experiments pera fer entendre la fisica y la química, y tot aixó en una conversa clara, amena, simpática, inteligible fins als més llechs en la materia que tractava.

En Joaquim M.^a Bartrina ha mort als 30 anys. Al revés d' Hartzenbusch, ha mort jove: tenint segurament més projectes qu' ell, ha mort sense realisarne cap. Un sol tomet, titolat *Algo*, mostra clara del dubte que 'l devorava, però molt petita dels estranys coneixements que possehia, es la sola obra que deixa: los demés articles y poesias, molts d' ellas catalanas, no tenen tanta importancia pera coneixe son caràcter, si be algunas son certament molt sentidas.

Faltábali á 'n Bartrina lo repós y la reflexió pera produhir lo que tenia en cartera, ab lo qual ja ni havia prou pera crearse un nom. Ara era al fort de sa potencia pensadora, estava al plé de sas fantasiosas lucubracions y aixó mateix l' impedia escriure y aixó mateix lo feya estrany y de idees desnivelladas. Si en Bartrina se hagués pogut reposar!

Era en Bartrina un amich de cor, y aixó fá sa pérdua més sensible. Atraya ab sa modestia extraordinaria, ab

sa ingenuitat admirable, que deixava entreveure un cor de noy; per aixó es que sos amichs eran numerosíssims; molts d'ells eran d' opinions complertament contrarias y no obstant se delectavan escoltantlo.

En Bartrina era un talent ab tota l' extensió de la paraula: y ab tot y aixó, no havent deixat obras escritas, ni tan sols apuntes de sos plans, alguns dels quals ja semblavan obras fetas, demá quedarà esborrat son recort de per tot arreu, ménos de la memoria de sos bons amichs que 'l ploran y l' han d' anyorar sempre.

¡Pobre Bartrina!

J. FRANQUESA Y GOMIS.

NOSTRES GRABATS

JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMÚS

DIBUIX DE CASTELUCHO. GRABAT DE SADURNÍ

Com á tribut á la memoria del malaguanyat Bartrina doném son retrato á nostres suscriptors.

En Bartrina no deixa biografia. Fill d' una distingida familia de Reus, nasqué en l' any 1850 passant sos primers anys en l' estudi de las primeras lletres. Si bé comensá també molt jovenet la segona ensenyansa, aviat se va cansar son natural de las subjeccions académicas y abandoná las classes. Als 23 anys se decidí á batxillarse y en un estiu sol probá la major part de las asignaturas necesarias pera 'l títol de Batxiller aprofitant la llibertat d' ensenyansa que allavors hi havia. Ja comensava á esser conegut son nom per los célebres *arabescos* que per tot arreu recitava y aumentá aquest venint á viure á Barcelona y redactant en alguns periódichs, terminant per coneixel tothom y admirarhi sos profundíssims coneixements en totas las ciencias y sa facilitat d' espresió en comunicar lo molt que sabia. Havia llegit molt y molt, y tenia prou memoria per recordarho tot, prou talent per dominarho y prou espresió y claretat per ensenyarho als altres.

LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA li rendeix lo tribut de la seva admiració plorant la pérdua d' un amich tan ben volgut y d' un talent tan malaguanyat.

La seva mania en no volguerse retratá ha fet que tinguésem d' aprofitarnos pera nostre grabat d' un retrato de quan tenia 23 anys encare que desde á las horas hagués canbiat un xich sa fesomia.

DETALLS DEL REIXAT GÓTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

Lo reixat de nostra hermosa Catedral ofereix detalls numerosos, trevallats ab lo esquisit gust de que dona mostra nostre grabat y que indica l' estat adelantadíssim en que 's trobava en lo temps de son millorament la ferreteria catalana. Hi han també dos escuts esculpits en la paret d' un altar dels severs y deliciosíssims claustres, que son una de nostras millors joyas del art gótic.

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

DIBUIX DE J. RIUDEVETS

Ab aquest nom es conegut en lo país aqueix monument un dels Dolmens qu' abundan en Menorca, aprofitantse del qual y de 'l lloch hont está situat lo senyor Riudevets ha donat relleu á sas brillants condicions de paisatjista. Molta extensió necessitaria un trevall sobre lo que venian á esser aqueixas estranyas y pesadas construccions magalíticas, y trevall curiós seria un estudi que las abarqués totas, entre las quals son molt notables las *navetas*, edificis en forma de buch cap per vall y sobre tot los *talayots* grandiosas construccions d' duplota explicació y qu' arriban en Menorca á uns doscents. No es ara aquest nostre intent y si sols lo de publicar lo bell grabat que representa una d' aqueixas antiquíssimas fábricas de pedra seca y que tan nom te en Mahó.

MEDITACIÓ

Aixís se titula lo grabat que representa una dona en aquell estat d' ànim que 'l fan ressaltar la actitud general de son cos y la particular de sas mans y fins de sa fesomia. Es un dibuix bellament fet per un distingidíssim autor alemany.

CARTA DE VALENCIA

SENYOR DIRECTOR:

Ab especial satisfacció vaig á cumplir l' encarrech que vosté 'm feya á ma sortida de Barcelona, de resenyarli quant de notable, ocorregués en la poética ciutat del Turia, ab motiu de las firas y festas qu' anava á celebrar, ja que aquestas acaban de revestir tal importancia, qu' ab poch que hi pose de ma part crech podré sortir airós de mon compromís pendent ab los suscriptors de LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA. 'M limitaré, però, á donar compte á mos amables lectors, de tot lo que més directament pot interessarlos atesas las aspiracions y manera de sen-

tir qu' en ells suposo: per aquest motiu he de passar per alt *las corridas de toros*, que com es de suposar, han figurat, ab igual que en los anys anteriors, en lo programa de nostras firas y festas.

Lo 21 arribava en lo tren correu, la societat coral euterpense *La Perla*. Fou rebuda en l'estació per numerosos socis del *Rat Penat*, que saludaren en nom de dita societat a la euterpense qu' acababa d' arribar. Precedida de las banderas de *La Perla* y del *Rat Penat* atravesá l' Alameda, dirigintse per últim al local que ocupa la última d'aquestas societats, ahont foren rebuts altra volta per los senyors Labaila y Pizcueta, que dirigiren als orfeonistas catalans carinyosas frases que foren rebudas ab mostres de verdader entusiasm per part de nostres paisans. Aquesta societat coral ha fet las delicias dels valencians, donant diferents concerts en los quals ha fet conèixe las més inspiradas obras de nostre insigne Clavé; aixis es que durant sa estada en aquesta ciutat ha lograt conquistar las simpatias del públich valenciá, com se'n degueran convencer 'ls individus que la forman en la notable sessió de despedida que 'ls dedicá *Lo Rat Penat*, en la que lo senyor Pizcueta, després de dirigirlos un notable discurs, invitá a pendrer la paraula al renomnat mestre don Francisco Asenjo Barbieri, qui havia vingut a Valencia junt ab l' Excm. senyor don Víctor Balaguer; l' inspirat compositor s' aixecá en mitj de una general espectació y pronunciá un eloquentíssim discurs, en lo que feu l' elogi de las societats corals de Catalunya, y al acabament del qual fou saludat ab una prolongada salva d' aplausos.

La Lliga contra la ignorancia volgué aprofitarse de las firas pera celebrar sa sessió inaugural, la que tingué lloch lo dia 22 en lo pabelló municipal de l' Alameda. Presidí l' acte l' arcalde senyor Pueyo, qui tenia a sos costats representacions de todas las autoritats de Valencia y als membres de la Junta Directiva de la Lliga; se pronunciaren discursos que foren molt aplaudits y s' alsá la sessió a la una del dematí ab un discurs de gracias del senyor arcalde.

Notable per més de un concepte ha sigut la exposició de maquinaria celebrada en los magnífichs jardins del Skating-Garden; per sí sola mereixeria un article apart, mes atesa la falta d' espay de que puch disposar 'm limitaré a consignar lo més notable que s' ha exhibit en tal exposició; aixis faré menció dels motors de vent, enviats per los senyors Simon y Soler de Barcelona, de gran aplicació pera 'l moviment de las aiguas utilisables en lo conreu dels camps; aquet motor desarrrollava una forsa d' un cavall y mitx, elevant quatre metros cúbichs d' aigua per hora a la alsada de set metros; aquest líquit es recullit en un gran dipòsit, movent al caurer un ariet hidràulich que eleva la setena part del aigua qu' entra per la canonada del aparato a una altura de cinch vegadas major que la que representa 'l desnivell. Per no allargar excessivament aquesta revista dirém que 'l senyor Fradera ha exposat un altre motor, los senyors Grau y fills, de Barcelona, fundicions de coure, llautó, zinc, bronzo, estany y aleacions propias de la casa y extrangeras; los senyors Bloss y companyia, de Barcelona, un motor de aire calent que desarrrolla la forsa de tres cavalls, ab un consum de dos kilos de cok per hora y cavall, havent exposat també articles molt notables de sas respectivas industrias, los senyors Alexander german, fills de A. Pfeiffer, Planas y companyia, L. Dugros, *La Maquinista Terrestre y Marítima*, A. Sir y Lizars y y molts d' altres que en aquests moments no recordém. Entre las instalacions extrangeras mereixen citarse las de la casa Bak y Manson y de una manera molt especial las del Creusot.

L' arribada del eminent poeta catalá senyor don Víctor Balaguer, que tingué lloch lo dia 23, fou lo comentament d' una série d' obsequis que 's tributaren a nostre ilustre compatrici y que son una prova de las numerosas simpatias que conta entre 'l poble valenciá. Los senyors don Teodor Llorente, president del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona y don Jascinto Labaila anaren a esperar-lo a una de las estacions de la Ribera y desde allí l' acompanyaren fins a Valencia. En la estació d' aquesta ciutat l' esperava un numerosíssim y escullit concurs en lo que hi figuravan gran número de literats y artistas, las personas més distingidas del partit constitucional y altres amichs particulars del senyor Balaguer; aquest baixá del vagó, acompanyat del mestre Barbieri y saludá als qu' havian vingut a esperar-lo. La societat coral *La Perla* cantá d' una manera acabadíssima *Las flors de Maig* de Clavé, obsequis que 'l senyor Balaguer va agrahir com se mereixian. Fou acompanyat a casa de don Jascinto Labaila, lloch de son hospedatge, per varis socis del *Rat Penat* é individuos del partit constitucional, qui seguiren en cotxe, al que conduïa al senyor Balaguer.

L' Ateneo de Valencia y *Lo Rat Penat* l' hi dedicaren una notabilíssima vetllada literaria en un dels salons de la primera de ditas societats. Presidí la sessió l' Excm. senyor don Víctor Balaguer, qui tenia a sos costats a don Miquel Velasco y a don Teodor Llorente, pre-

sidents de las corporacions anomenadas. Heuse aquí l' extret que un periodich valenciá fá del discurs que 'l senyor Balaguer pronuncia en aquesta sessió:

«Lo senyor Balaguer, al ocuparse del renaixement de la literatura llemosina, feu un verdader discurs, nutrit de sabias observacions y elevats conceptes. La primera part conmoqué tendrament al auditori, perque estaba dedicat a la recordansa de nostre estimat Vicens Boix, iniciador del gloriós renaixement de Valencia. Lo senyor Balaguer feu memoria de la época en que 'l conequé per l' any 1845, y citá uns hermosos versos qu' en Boix l' hi va dedicar en aquèlla ocassió, celebrant sa vinguda a aquesta capital, y una improvisació del mateix que fa referencia a las relacions politicas d' abdós.

«Al ocuparse l' orador del origen del renaixement, digué que no importa qu' haja sigut en Valencia ab los versos patriòtics de la primera época constitucional, en Catalunya ab la bellíssima poesia d' Aribau ó en Menorca ab las tristas lamentacions d' un desterrat anònim: lo que importa es saber que 'l renaixement de las lletres llemosinas es un, com es una la l'engua; y qual-sevolga que sia 'l nom ab que aquesta 's signifique ell accepta de bon grat lo de llemosí. Passant al caràcter d' aquesta literatura, digué que hi ha que reconeix en ella un origen propi qu' altrás no tenen, original per essencia, espontánea y sens resabi de classicisme, y forta a demés y vigorosa, que sols ha tingut rahó de esser y ha sigut als resplandors de sol de la llibertat. Per tal no entén lo senyor Balaguer la llibertat del partit sino la de doctrina. Aquesta literatura observá l' orador que tingué per base, no sols la poesia dels trovadors, sino també la llibertat dels trovadors, aixó es, son esperit independent, inspirador de las voladas del ingeni y la fecunditat de la idea. Brillá en los segles XII, XIII y XIV, portant en sí dos sentiments, lo d' amor y l' d' independencia, fins que comensá a enfosquir sas glorias la crehuda contra 'ls albigesos, sofrint llavors y després los cops de l' Inquisició. Fou en vá, continuá 'l senyor Balaguer, que 'l pensament de la literatura llemosina encarnés més enllá de las montanyas en Dante y Petrarca y més ensá en Ramon Llull y Arnau de Vilanova. Epocas hi hagué en que s' intentá son renaixement, però encara que 's conseguí en part y en determinats periodos, no habia de coronar un éxit felis semblants esforços, y a pesar d' Ausias-March, que arribá a formar escola, de Pere Serafi, Vicens Garcia y alguns altres de menos importancia, 'l moment restaurador, s' anava debilitant perqué faltava als poetas l' esperit dels trovadors.

«La literatura llemosina esperaba, no obstant, dias de gloria y aquets arribaren a principis del segle actual. Aquest fou son verdader renaixement quan despertá la llibertat. La citada poesia d' Aribau, significava l' alba d' aquella restauració, brotant altra vegada, potent, vigorosa, original, de formas folgadas, fresca y sana en concepte, la literatura filla dels trovadors. Ha tingut y té lirichs profundos que son estudiats ab admiració per los extrangers, prosistas notables, un teatro riquíssim, historiadors, filosofhs y literats de tots géneros.

«La literatura llemosina ha arribat al cim, digué: ara porta 'l perill de desvanèixerse; ó 's pon per sempre ó es precis volar. Sols queda aquest recurs; es precis, donchs, qu' aixample sos horizons mirant al esdevenidor. Es precis que conserve ánima y fons; puig que destinada a la traducció espanyola y fins europea, si no manté aquestas condicions 's perdrá en l' oblit. Ha de ser concisa en la frase y sintética en lo concepte, qualitats que constitueixen son caràcter, conforme ab lo esperit sintètic de l' época. Aixis serà verdaderament propagandista la literatura llemosina, acabá 'l senyor Balaguer, tal com ho fou en son origen, fraternisant al mateix temps ab las demés literaturas peninsulars y no olvidant qu' encara que potent y fecunda es una branca del tronch patri.»

Aquí termená lo discurs del senyor Balaguer, que fou coronat ab prolongadas salvas d' aplausos, després de lo qual lo senyor Llorente ab breus paraulas d' agrahiment al senyor Balaguer tancá la sessió, felicitant ademés al mestre compositor senyor Barbieri que 's trovava present, 'l qui contestá ab paraulas molt llau-sageras per Valencia y las lletres catalanas. Per últim lo senyor Balaguer fou obsequiat ab un agradable refresch ahont se recitáren triadas poesias que foren rebudas ab grans picaments de mans, sobre tot las dels senyors Iranzo y Ortiz, qu' anavan dedicadas al senyor Balaguer.

Réstan parlar pera concloure dels Jochs Florals celebrats per lo *Rat Penat* lo dia 26 en la gran sala del Teatro Principal. L' acte fou verdaderament imponent; quant de notable conté Valencia en lletres, noblesa ó capital, acudí a presenciar tan poética festa, que va comensar a dos quarts de nou de la nit. Ocupavan las localitats las damas més elegants de la societat valenciana, las quals pera assistir a la festa s' habian ataviat d' una manera magnífica; en lo clos presidencial hi habia representants de todas las corporacions y autoritats

de Valencia, presidintlas a todas l' Excm. Ajuntament.

Oberta la sessió per l' Arcalde senyor Pueyo, lo senyor Llorente, president del *Rat Penat*, prengué la paraula, invitant a parlar al president del jurat, senyor don Víctor Balaguer, qu' havia vingut a presidir lo jurat calificador. Comensá aquest fent notar la coincidencia de que la Real Academia Espanyola hagués enviat pera presidir los Jochs Florals de Pontvedra y Valencia, respectivament a 'ls senyors Romero Ortiz, pensador ilustre y eloquent orador parlamentari, y al que en aquells moments los parlava; habent ja anteriorment enviat també la mateixa Academia Espanyola al senyor Cañete a presidir lo certámen de Montserrat; d' aixó 'n tragué la consecuencia que Castilla professa amor a todas las literaturas peninsulars, a las quals considera com a germanas perque todas contribueixen a la gloria de la patria de tots, a la gloria d' Espanya entera. Investigá la trascendencia que pot tenir lo renaixement de las literaturas ibéricas y acabá enaltint la necesitat que hi habia d' agermanar homes, regions y llenguas, pera que quan l' esdevenidor arrive a fixar sos decrets y lleys trove en hora bona regions, homes y llenguas diferents, puig aixó es precis pera mantenir l' indispensable varietat dintre la necessaria unitat, pero agermanats per una mateixa aspiració d' amor, de fraternitat y de pau.

Després del discurs del senyor Balaguer, s' obrí l' plech que contenia 'l nom del poeta premiat ab la flor natural, resultant esser en Félix Pizcueta, qui elegí reyna de la festa a la senyora donya Agna Maria Paulin y de la Peña, baronesa de Cortes, coneguda entre la gent de lletres per Maria de la Penya. Aquesta senyora, d' una hermosura y distinció peculiars, vestia de color de crema, ab róssech llarch, ab una preciosa mantellina blanca y lluhint al pit una joya de gran preu; es jove y 's fa ja simpática al primer cop de vista. Lo senyor Pizcueta l' hi oferí 'l bras y qu' acceptá la Reyna sumament conmoguda y l' acompanyá al trono presidencial. La comitiva anava precedida per los macers de la ciutat ab gramallas rojas, y duas noyas valencianas, cobrint de flors lo camí qu' havia de seguir la encantadora parella, a la qual seguian los secretaris del *Rat Penat*.

Ja 'ls lectors se ferán cárrech de la poesia del senyor Pizcueta, que publiquem en altre lloch del número. Al acabar sa lectura l' hi fou oferida una escribania de coure nikelada, regalo de la redacció del *Mercantil Valenciano*.

Oberts sucesivament los noms dels altres autors premiats resultáren esser a més dels catalans senyors Masriera, Ubach, Martí y Palau, la senyoreta donya Magdalena Garcia Bravo y 'ls senyors Arroyo, Cester, Lluch, Reig, Pastor Aicart, Llombart, Puig, Milego, Martinez, Frezo, y altres que no recordém.

Lo senyor Arcalde doná las gracias a la concurrencia y declará terminat l' acte, que va deixar altament complascuda a la numerosa concurrencia qu' havia acudit al Teatro Principal.

Aquí dono per terminada la Revista que l' hi vaig prometre; per no allargarla massa he prescindit de tot alló que no debia interessar directament a mos lectors; dir que tots los dias de fira l' Alameda ahont hi tocaban músicas militars, ha estat concurríssima, que 'ls pabellons en ella aixecats eran, alguns de bon gust, y altres no tant, que l' animació ha estat extraordinaria tots los dias, que hi han haguts partits de pilota y concerts per las societats orfeónicas es cosa que suposo no ha de esser nova pera ls lectors de LA IL·LUSTRACIÓ, més a més ab las excelents descripcions de las firas qu' han publicat alguns periòdichs de Barcelona.

P. V. y A.

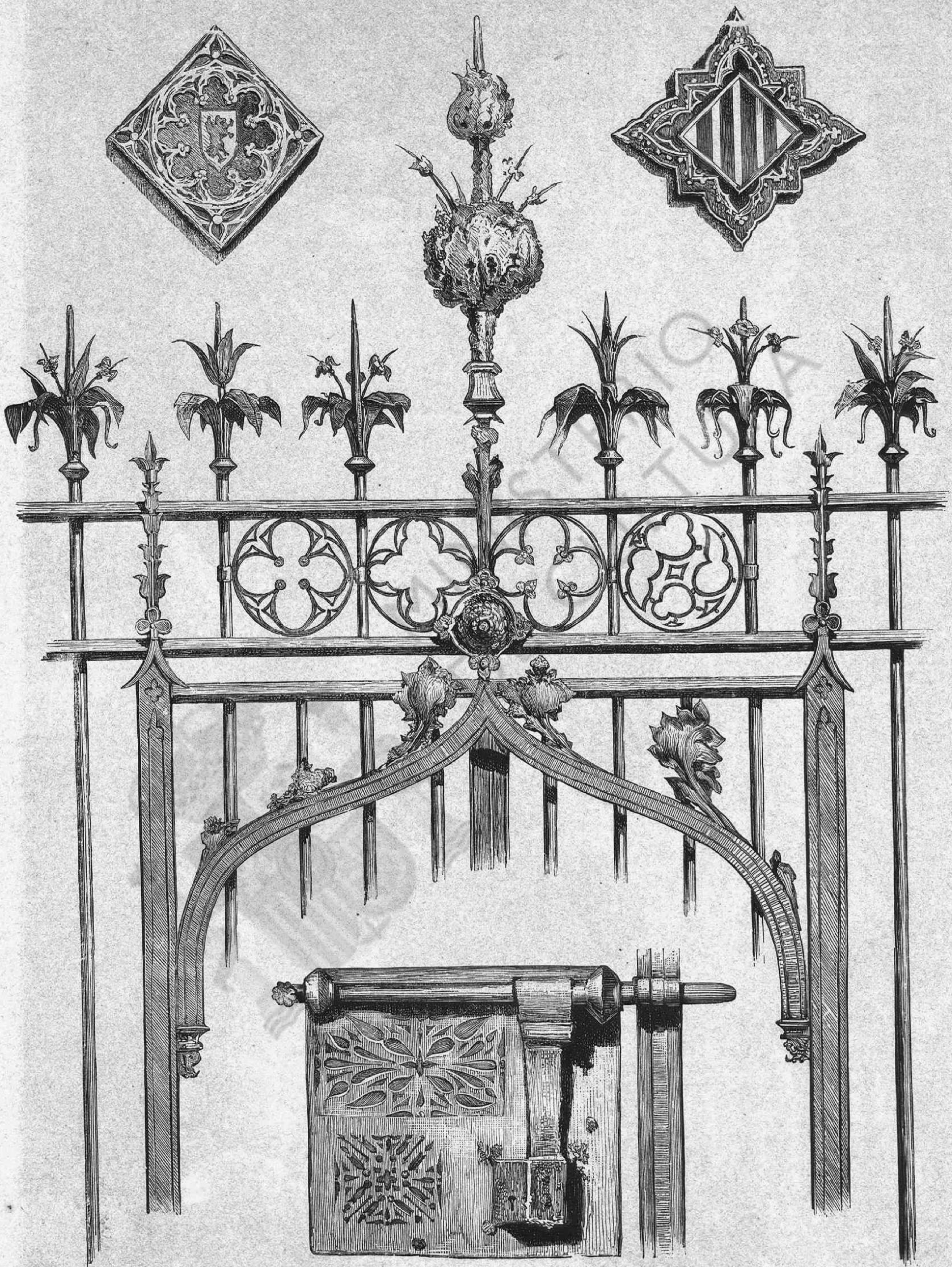
LA LLEGENDA DEL ROSER

I

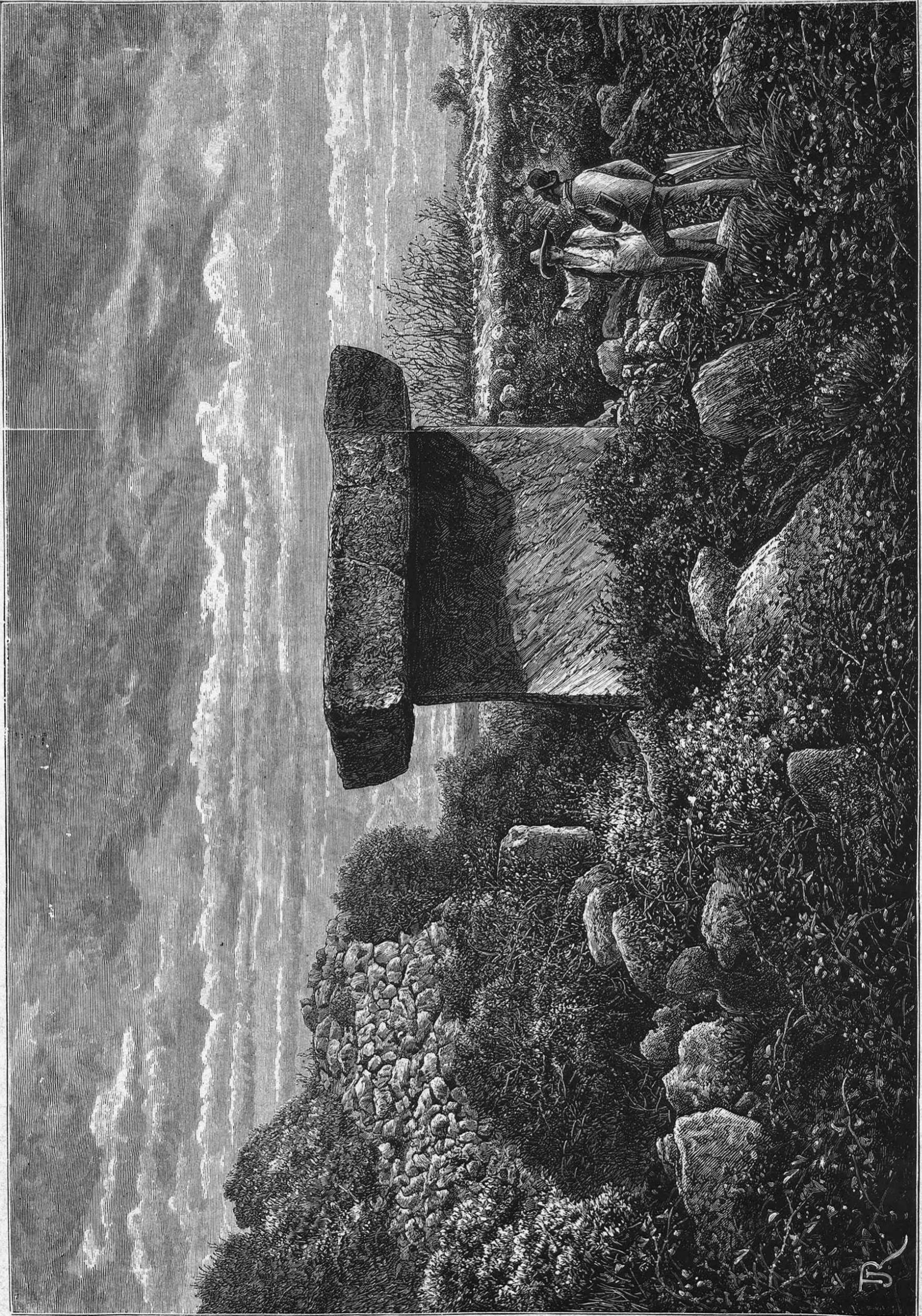
Reina y senyora meua: si en jorn de alta memoria,
Eres lo sagrat símbol de poesia y gloria
Ab que tes prendes donen vivíssim esplendor,
Accepta, com no ho cregues de ta grandesa ultraje,
La humil flor que en penyora de tendre vasallaje
Te dú lo trovador.

Algo en tú veig yo d' ella; té sos colors ta cara,
Son tall ta gentileza, y son perfum encara
Quant la claror d' el vespre va replegant la nit,
No es tan pur com la essencia de ta virtut preciosa.
Y tot asó fa digna, per bona y per hermosa,
De durla en lo teu pit.

Guárdala allí, que porta a mes de sa hermosura
Algun recort de ditja, de amor y de amargura.
Que esplendorosa vida y mort li doná un sér;
Y a fi de que la tingués com un gran tresor, ciosa
Pera mes obligarte yo afegiré a la rosa
La historia del roser.



DETALLS DEL REIXAT GÒTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA



DIBUIX DE RIUDEVETS

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

GRABAT PER OVEJERO

JR

Si en tals instants gojosos quant mágica armonia
 Unix gracia y bellesa, encant y poesia,
 Llum, resplandors y aromes, fent d' este lloch un cel,
 Yo recelós, ombrívol, malalt per l' anyoransa
 A la daurada copa, que omplin bé y esperansa,
 La gota duch de fèl.

Es que obedixch, com sempre, á mon ingrát planeta
 Puix pera cantar glories yo no naixquí poeta:
 Soch llágrima entre risas, soch en lo cant suspir.
 Soch la impaciencia horrible de aquell, que un gran bé
 (espera,

Soch núbol de tronada que en plena primavera
 Del cel tapa el safir.

Soch l' au que entre les runes, ab tó pavorós canta,
 Que lo silenci torba y al pasager espanta,
 Y en son bresol al téndre infant li arranca un plor;
 Soch sentiment que mata y éll ma tristesa abona;
 Les cordes d' eixa llira que asi en lo pit resona
 Son fibres de mon cor.

Permetme, puix, que á conte de la cansó joyosa
 De himnes que ab sa grandesa en fé lo cor rebosa,
 De antigues recordansas en cántich falaguer,
 Yo, com sempre, senyora, al meu destí obedixca,
 Y que á la fresca rosa, pura com tú, afegixca
 La historia del roser.

II

Hiá en l' horta de esta terra, que un paradís figura
 Sobre catifa hermosa de flors y de verdura,
 Una alqueria blanca molt prop yá de la mar;
 Si ona atrevida avansa, besantla se recrea,
 Com si fós l' alqueria lo peu de Galatea
 Banyantse per jugar.

Pareix entre los arbres un niu de colometes
 Que par sos fills formaren afanosos é inquietes,
 En les primeres ansies de lo primer amor.
 La indiquen dos palmeres y els roserets la envolten,
 Y en lo ramage ombrívol les aus alegres solten
 Son cant enjaisador.

De la rient caseta s' aixeca prop la entrada,
 Com signe de creencia purisima y sagrada,
 Feta de tosca pedra, una sencilla creu;
 Diuen que un terme marca, pero eixa creu beneida
 Sempre será aquell terme suprem de nostra vida
 Que l' home unix á Deu.

Allí casi rendida, al peu de la creu santa,
 Mirant la mar blavenca, ohint l' aucell com canta,
 S' encontra Marieta velats los garsos ulls,
 Sense color los llabis, puix que el robá la pena
 Y en grans ones revoltes, sobre la blanca esquena,
 Sos negres cabells rulls.

¡Ay! Fon per sa hermosura altra Venus divina,
 Que ab ses espumes blanques formá la mar vehina
 Y que un raig de la lluna vestí ab lluminós vel;
 Per son esprit un ángel vençut en crudell guerra,
 Que en un suspir s' enlayra, abandonant la terra
 Y retornant al cel.

—¿Qué tens?— li diu sa mare, mirantla ab ulls plorosos
 ¿Per qué has perdut les roses de tos colors hermosos?
 ¿Per qué reces y plores mirant sempre al espay?
 ¿Per qué, quant á la aubada deixes lo llit, no 'm dones
 Aquell bes de tendresa, y fujes, me abandones,
 Y no te sonrius may?

—Mare,— li respon ella, ab veu que pareixia
 La trista y ya darrera queixa de l' agonía:
 No el veig fá un any y porte la mort dins de mon pit,
 Pense que ell la mar crehuá, que tot lo temps ho acaba,
 Y pot ser tomba freda del home la mar brava,
 Y de l' amor l' olvit.

En la vesprada trista quant ya anaba á embarcarse
 Y allá á lo lluny se vea á son baixell grunsarse,
 La vela infla, com ala de ausell que va á volar,
 Mirant lo roser tendre, entre jemechs me dia:
 «Quant lo roser floreixca ya hauré tornat, María,
 Portant un nom y llar.

Rega el roser, que es simbol de nostra fé jurada;
 Un jorn varem plantarlo al despuntar l' aubada
 Pensant en lo pervindre y plé lo cor de fé,
 Quant ell un capoll fasa en l' altra primavera
 Ans de que esclate en rosa, sobre la nau velera
 A ton costat vindré.»

Diu, y estenent los braços, sobre son cor m' apreta,
 Els dos plorém, se allúnta, lo veig anar inquieta,
 Quant ya entre núbols rojos ponentse anaba el sol;
 Viu que la nau vogaba, que com lo raig corria
 Y la perguí de vista quant ya la nit venia
 Menys negra que mon dol.

Desde aquell punt, ¡ay mare! ab gran dolor suspire,
 Regue l' roser ab llágrimas, la mar revolta mire
 Y en oració á tota hora estich davant la creu;
 Y lo capoll, fon rosa apenes un jorn dura,
 Y de la mar, la barca, no es veu en la planura,
 Ni á mí m' escolta Deu.»

Ya el trist plor de María lo seu acent apaga
 Y per lo dolor morta, lo front torbat amaga

Buscant dolsa acullida en lo regás matern,
 Y aquelles criatures, que mig morint vivien,
 Pera plorar, en una no mes se confonien,
 Com son dolor etern.

Tres jorns aprés, la jove, al caure la vesprada,
 En l' hora misteriosa en que la llum cansada
 Sén va, deixant les ombres lo sel agombolar,
 Junt al roser simbólich, que un sol capoll tenia,
 Ya sense forsa estaba y son esguart corria
 Dell capoll á la mar.

L' u se bambolejava, l' altra estaba en bonança,
 Encara á aquella vida quedaba una esperança
 Ans de deixarse caure en braços de la mort.
 ¿Qui sap si es vorá pronte d' aquell baixell la vela
 Com se veu en nit fosca la ensomiada estrela
 Que l' mariner dú al port?

Una sonrisa dolsa mig obrigué sos llabis,
 Y del pasat olvida les penes y els agravis
 Y ab veu que no podia ouir lo ma eix vent,
 Diu, abrasantse al arbre de aquella creu beneida:
 «Senyor, que vinga pronte, perque sense ell la vida
 Es un etern torment!»

Oui remor de pasos torná los ulls, y absorta,
 La rígida figura de sa mare mig morta
 Va vore, que li dia ab desgarrador crit:
 —«Apreta lo cor filla, mata eixa pasió intensa,
 Ya ton amor te tomba.

—¿La mar?

—No, mes inmensa,

La tomba del olvit.»

Y ans que les mans portara sobre son cor María
 Yá ab sons llatis furiosos lo cor romput se habia
 Y son cap descansaba al peu de aquella creu,
 Y los ausells cantaban, la lluna se asomaba
 Darrere de la ona, que mansa marmolaba
 Acás un himne á Deu.

Y com si fos miracle, al espirar Marieta
 La flor ixqué del cálcer, rompent sa presó estreta,
 Y en torn l' aire endolsava perfum engisador,
 Puix tal volta el cel dia: «ta flor de aroma plena
 Ha mort ans d' esclatarse per l' amorosa pena
 Que naixa un altra flor.»

III

Lo roseret, senyora, que feu la rosa aquella,
 També vá fer eixa altra tan fresca y tan vermella
 Que, com prenada joya, adorna vostre pit;
 Ya un jorn que va cullirla la meua má, y patia;
 Era la mateixa hora que un any avans María,
 Caigué en la eterna nit.

Mirava yo á la rosa, com una image vera
 De aquelles tres paraules que hiá en nostra senyera,
 Tres verbs pera una idea, tres notes pera un cant;
 La savia de ma terra doná al capolllet vida,
 Y ventirols flayrosos la nostra mar dormida
 Baix de lo sol radiant.

Era, puix, de la Patria lo mes cumplit emblema,
 De esta volguda patria que ab jelsia estrema
 Al allunytarnos sempre lo nostre cor reté.
 Al començar sent rosa, per la creu ombrejada,
 Qui la oració trista de una anima apenada,
 Y es per lo tant la Fé.

Y fou regada ab llágrimas de un amorós deliri
 Que al mon robá un arcangel d'empres de llarg martir;
 Y es, per lo tant lo simbol purisim del Amor,
 Y es, per lo tant, senyora, de totes les ofrendes,
 La més gran y mes tendra que á dama de tes prendes
 Pot fer lo trovador.

FÉLIX PIZCUETA.

HISTORIA VULGAR

(Continuació)

Cap al tart vingué l' senyor rector y 'ls escolans ab
 creu alta per dursen de casa l' cos de la pobre mare;
 vaig besarla per darrera vegada y tot plorant la vaig
 seguir fins á l' esglesia; allí la deixaren per enterrarla
 l' endemá. Al sortir mossen Llorens va cridar-me, y
 tocantme la cara ab ayre afalagador, me va dir:

—¿Qué vols per ara, Ramonet? ¿No tens pas parents
 fora de la vila?

—No tinch ningú, vaig respondre.

—¿Me creurás á mí?

—En tot y per tot.

—Be; donchs ja que ningú 't pot amparar, faré per tú
 tot lo que faria un pare, ab lo ben entés que 't portarás
 com un home

—Aixís ho faré y la mare desde 'l cel m' ho agra-
 hirá.

Ditas aquestas paraulas vaig arrencar lo plor.

—Vaja, no plores, digué mossen Llorens. Avuy dor-
 mirás á casa y mentres sias bon minyó no 't mancará
 un bocí.

Aquella nit vaig passarla entre adormit y desvetllat,
 y al dematí, quan vingué á despertarme una veu que no
 era la mateixa que jo tant concixia, novament vaig po-
 sarme á plorar. Lo bon rector me deya tot aconso-
 lantme:

—Ramonet, Deu tanca una porta y n' obre un' altra;
 be es veritat que un amor com lo de ta mare no 'l tro-
 varás may més, pero cal conformarse ab lo que Deu
 disposa, qu' Ell no més sap perquè ho fa. Prega á Deu
 per ta mare, qu' aixó es de bon fill, pero no fassas pen-
 sament de plorar sempre, sino de cercar consol y posar
 remey á aquesta pérdua en quant sia possible. Al mon
 hi hem vingut pera patir y segons la paciencia ab que
 haurém sofert las provas que Deu nos envia, tal será 'l
 premi que 'ns espera en l' altra vida.

—Mossen Llorens,—vaig fer jo aixugantme 'ls ulls,—
 may més ningú del mon me veurá plorar.

Las paraulas del sacerdot m' havian tret com un pes
 del cor y estava disposat á fer concixer lo que pot sofrir
 un' ánima sencera.

Lo mateix dematí la majordona 'm va dur á ciutat
 pera vestirme. Tinch present com si fos avuy la casa
 ahont vam ficarnos, qu' es al devant de Santa María; se
 entrava per la botiga y una escala interior portava al
 darrer pis, qu' era bon xich alt. Al esser dalt de tot va
 parlar la Rosaria, aixís se deya la majordona, y com
 parlant la gent s' entenen, aixís fou; un minyó depen-
 dent de la casa va treure calsas de totes midas, encara
 què no n' hi havia cap que m' estés malament, segons
 parer del sastre, y á la fi se 'n van trobar unas que 'm
 venian que ni pintadas; ab aixó, triar un jech y una ar-
 milla, demanar preu, regatejar, baixársen no havent
 fet res, deturarnos á cada pis, avenirse ab l' amo á la
 botiga y tornar á pujar, vam quedar entesos. La Rosa-
 ria va agafar las tres pessas de roba ben embolicadas ab
 un paper, va donar vuyt pessetas, y cap á casa falta
 gent.

No estava poch estufat jo de véurem ab aquell trajo
 tan cumplert (perque ho era molt) y á més ab una gor-
 ra ampla ab una franja daurada, propietat algun temps
 del mosso del poble, difunt germá de la respectable
 majordona.

En arribant á la rectoria, lo senyor rector ja 'ns espe-
 rava pera dinar; mentres vam estar en aquesta feyna no
 va parar de fer mil rahons sobre lo be que m' esqueya
 'l vestit nou, y havent acabat fou quan la majordona
 va donar lo cop de gracia á ma gentil figura cobrintme
 'l cap ab sa histórica gorra.

No ho dich tot aixó pera queixarme de la economia
 ab que m' havian vestit, que 'l pobre home massa que
 feya; més endavant he pogut concixe lo molt costós
 que havia de serli 'l donarme tan bona protecció.

Á la tarde, mossen Llorens va donarme permis pera
 anar á veure als coneguts ó á jugar ab los noys del barri,
 sens descuidarse de recomenarme molt que no 'm
 propassés.

—No tinga por,—vaig dir,—que ara ja só tot un' altra
 cosa.

—Aixís ho confio, noy; ves en nom de Deu.

Y sens compliments obro la porta y surto al carrer.

S' ensopegava á passar per allí un xicot que havia
 estat company meu d' entramaliaduras, y com diuen
 que l' ocasió fa 'l lladre, aixís també aquella ho fou de
 tornar á fer de las mevas.

—¿D' ahont surts tan maco?—va preguntarme 'l Fura
 que per aquest nom lo concexiam.

—De casa, responch jo.

—¡Ay, pobret! ¿Aquí t' estás? ¡Ay, Deu men regard!...
 Poch ho saps tú la vida que se t' espera. Mira, lo meu
 cós de S** s' está á la rectoria y diu que á punta de dia
 ja 'l fan llevar y ha d' anar á encendre la llantia y des-
 prés ajudar la missa, y apendre de lletra y tot, que diu
 que 'l rector lo fa llegir cada tarde y si fa una errada...
 catxeta.

Aixó va dirho ab un tó tan formal y acompanyant la
 darrera paraula d' un mohiment tan gráfich, que gaire
 be ja 'm sabia greu d' haverme ficat en aquella fan-
 guera.

—¿Sabs que harías de fer?—continué 'l Fura,—anar-
 ten cap á Barcelona, que allá tothom hi viu, y si un es
 un xich espavilat pot ferse 'ls seus.

—¿Qué es aixó de ferse 'ls seus?—vaig preguntar.

—Home,... no ho sé... jo ho he sentit dir... Es cam-
 pársela,... anar be... ¿qué vols que 't diga? La questió
 es que molts hi viuen sens trevallar.

Lo Fura era un xicot dolent com altre cosa; ja 'n ve-
 nia de nissaga. Son pare tot lo dia rebia visitas de gent
 forastera y ningú arrivaba á entendre com s' ho feya
 pera guanyarse la vida; de vegadas passava tota una
 setmana fora de casa, y si li preguntavan al tornar d'
 ahont venia, deya que 'l seu arbitre era córrer pel mon,
 pero may va saberse l' objecte d' aquestas *corredissas*,
 fins que alguns anys després de l' época d' aquesta his-
 toria, ell y son digne fill trovaren casa franca de lloguer
 en lo presidi de Tarragona. L' ofici d' aquella gent era
 cobrarse la setmanada ab la carrabina á las mans.

Tot això ho coneix ara y ho aborreixo, pero no ho pensava á las horas, que d' altra manera hauria obrat mes dignament de lo que vaig obrar. Per ço aquí sap si Deu va permetre que tirés per aquell camí á fi de que m' escarmentés y conegués mellor lo que val l' honradesa?

Lo cert es que las rahons del *Fura* van ferme flaquejar; com qu' ell era mes gran y tenia molt bonas paraules... (vergonya 'm fa 'l dirho, pero es la veritat y me reixo més pena que aquesta de contarho)... vaig deixar-me caure en la tentació.

Emprenguerem lo camí y á entrada de fosch arribavam á Barcelona. Aquell tragí de gent, los crits, la lluminaria, los aparadors de las botigas, tot m' enlluernava y 'm donava d' un cop alegría y mareig. Aquell mateix dia hi havia estat, pero trovava que de nit era una ciutat diferenta.

—Aquí si que hi estaré be, —deya jo al meu company.

—Oh! no es tot hù,—'m va respondre.

—Be y ara... ¿ahont aném á dormir?

—¿Com dormir? Aquí no 's dorm. Ja 's coneix que no hi has estat com jo en aquesta terra.

—Be 's ha de dormir quant se té son.

—Es que no se n' ha de tenir.

—Jo no puch ferhi més; si no trobo un racó pera jaure m' adormiré caminant.

—Segueixme y calla, home; jo ja sé 'l que tinch de fer.

Anarem travessant carrers y més carrers y ja comensava á estar cansat quant lo *Fura* 'm digué:

—Puja que som á casa.

—¿A casa dius?

—No sias rúch; tira amunt

Y vam entrar en una escaleta fosca com una gola de llop y tan estreta que ab prou feynas podiam muntarhi de un á un.

Arribant á dalt de tot, lo company meu va trucar á una porteta que s' obrí desseguida.

—Bona nit, digué 'l *Fura*.

L' home que 'ns havia obert va preguntar ab tó d' estranyesa:

—¿Qué voleu, minyons?

—¿Qué no 'm coneixeu?—va fer l' altre.

—¿Ola, *Fura*!—digué l' home després d' acostarli á la cara 'l llum de gresol que duya á la ma.—¿Quin dimoni 't porta per aquí?

—Res, un dia ó altra s' ha de comensar.

—¿Ahont es ton pare?

—¿Qué n' haig de fer jo del pare?

—¿Qué no ha vingut ab tú?

—Vuyt dias ha qu' es fora de casa. Quant ell se 'n va tanca la porta y may diu quant tornarà.

—¿Y tú, com t' ho manegas?

—M' estich á ca la tia curandera; sino que ahir al vespre la tia 'm va treure y aquesta nit l' he passada á la pallissa del hostal; tot avuy que hi espigolo, que sino ja fora mort.

—¿Y no hi vols tornar á casa ta tia?

—Mala negada!... si no m' vol de cap de las maneras.

—¿Y donchs?

—¿Qué no 'm voleu á casa vostra? Deixeu'mhi passar la nit... solament aquesta nit... demà ja 'n parlaré.

—¿Ah! be, be... entra, entra. ¿Y aquest bordegas que ve ab tú?—digué signantme ab un mohiment de cap.

—Ve ab mí,—saltá 'l *Fura* posantme una ma á la espatlla com á senyal de protecció.

—Ja ho veig,—va fer l' home tot estranyat y resseguintme de cap á peus ab la mirada.

Jo anava á parlar, pero 'l *Fura* prenentme l' avantatge va explicar á sa manera l' objecte de la meua anada á Barcelona, y encara estich dejú d' entendre 'n res.

Nos van convidar á menjar un bocí, lo que vam fer ab bona gana, y tot menjant lo *Fura* no va callar may, explicant de son pare y dels seus negocis; jo no 'm sabia avenir de que 'l meu company fos tant aixeric.

Després d' aquell refrigeri nos van ensenyar una máfega que hi havia estesa sobre las rajolas en un quartet molt xich, y sens cumpliments vaig dexarmhi caure perque estava rendit de son.

(S' acabarà)

J. LAPORTA.

DOLORS

PER ALEXIS BOUVIER

Totas las donas estavan en lo brancal de sas portas y la miravan ab desprecí; los xicotets s' hi acostavan ab sas caras y mans polsosas de tan jugar arrossegantse per terra; los gossos anavan á ensumar sas faldillas y retornavan grunyint, los homes indiferents deyan: «Mirat! es la Dolors.»

Lo sol ponent empurprava lo cel, y la brisa qu' havia esfullat las rosas y las flors de la pomeras passava tébia y perfumada.

Ella,—la Dolors, com li deyam,—ja devia passar dels vint anys, més estava demacrada; sos cabells mal pentinats queyan á rulls sobre sas espatllas; la miseria havia deixat rastre en sa cara, y la vergonya, aquest dia li feya abaixar la testa.

Un angelet, d' ulls brillants, galtonas de rosa y cabells com encenalls d' or, s' agafava á sas faldillas y caminava mirant enderrera á las criaturas que li feyan ganyas.

Feya tristesa lo veure aquells dos sérns, sols en mitj d' aquell poble viu, rioler y de naturalesa espléndida.

Atravessaren la vila deturantse devant la última casa.

Lo noyet veient al peu d' aquella porta, aná á trovar á los xicotets que 'ls havian seguit; aquets recularen de moment, més al veure que s' hi acostava ab lo somris als llavis, s' amansiren y jugaren plegats.

La Dolors trucá á la porta. Un home d' edat obri, y al véuerla reculá sorprés dihent ab tó sever:

—¿Qué 's lo que vols aquí?

Ella s' apoyá en lo march de la porta per no caure.

—Au! au! vesten,—continuá l' home; surtme d' aquí, mala dona; no embrutis ma casa!

—Pare!—digué ab tó de súplica la Dolors.

—Vestén!... vestén!...

Mes la pobre noya s' havia adelantat fins á la taula y allí ab lo cos encorbat, y lo cap baix, cubria ab una má sos ulls inundats de llágrimas decidida á ferse treurer á la forsa avans que dar un pas encerrera.

—Pare... jo... Es que una dona con tú me 's filla?... Ma filla!... Vaig tenirne una á qui ma difunta esposa adoraba... Era una santa y bona noya per la qu' hauriam donat la sang de nostras venas, la vida!... Encar no clarejava y ab vent, pluja ó neu sortiam á treballar la terra pera que 'm produhis lo necessari per ferne una senyora. Aixís fou que á forsa de privacions y escatimánosho tot, lograre'm posarla en un col·legi. La voliam bona é instruida no recantnos pera lograrho ni 'ls diners ni la salut... Quan fou educada, honesta com son pare, pura com sa mare, continuarem economisant, nosaltres que tot ho haviam de menester, pera guanyarli un dot que li fes obtenir l' home que li destinavam y que havia de ferla felisa... Ya anavam á realisar nostre propósit, y al retornar un vespre del treball... pensant trovar á nostra filla de nosaltres, la, la... ¡miserable! havia fugit ab un pillet... essent la riota del poble y fentnos caure la cara de vergonya!

Hi hagué un moment de silenci interromput sols per los amarchs plors de la Dolors y per los crits y gatzara dels noyets que jugavan al carrer.

A copia de plorar y de passá temps y més temps en la carretera per veure si retornava sa filla, la pobre dona... tossí... després se ficá al llit d' ahont la tregueren per durla al cementiri, portant en sas mans, segons sa voluntat, la gorreta que brodá per sa filla pera 'l primer any de benchir la palma!...

—Pare!... pare!... perdó!

—Durant aquest temps, ella... ¡oh vergonya!... Quina vida duya? Los barcelonins que venian aquí casa me deyan:

—Ahir vaig veure vostra filla en tal ó qual teatre.

—No tinch filla.

—Home sí... la Lola que li dihueñ.

—Lo primer que 'm parli d' aquesta noya li obro 'l cap ab mon magay.

Desde allavoras no hi gosat á sortir mes... Me sembra que riuhen quan passo... No hi gosat anar á Barcelona... ¡Ma filla! No ho sabré jo si tinch filla?... S' ha mort... Fora d' aquí dolentasa! Au, depressa...

—Pare, perdó! perdó!

—Te 'n vols anar?

Y l' home agafá á la Dolors pel bras pera arrastrarla cap á la porta, mes ella deya abraçantse á sos genolls:

—Pietat!... pare!... pietat!

—Te 'n vols anar?

Y la lluyta continuá.

Vermell, mitj suat, los cabells sobre sos ulls, lo noyet entra en la cambra atret pels crits de sa mare... Ab sas petitonas mans separá los fils d' or de son front y ab tó de seny digué al vell:

—Per qué fas plorar á la mamá ja que dihueñ que ets l' avi?

Mestre Jaume deixá á la Dolors y ab los ulls esbarrats mirá al noy, quedant mut é inmóvil y no donantse compte dels sentiments que 'nells se despertavan... Volgué parlar y sols murmurá... Los ulls se li ompliren de llágrimas y per amagarlas petonejá al fill y la mare.

Arreglat del francés per G.

SECCIÓ DE NOVAS

Supliquém lo cambi als nostres colegas á quins enviém LA IL·LUSTRACIÓ pera poder fer en lo número próxim la llista complerta de tots los diaris y periódichs que 'ns honran ab sa visita.

S' ha constituít una associació titulada *Societat Euterpe de Clavé* ab l' objecte de donar vetlladas literarias y musicals. Dita societat te son local en lo carrer de Lladó, núm. 7, pis primer. La felicitém per sa bona idea. En lo número vinent parlaré de sa inauguració.

En l' establiment d' enquadernacions de don Frederich Martí en lo carrer del Bisbe, n' hi hem vist d' expresas per LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA, qual titol está escrit en lletras dauradas y entre las quals va intercalat l' escut de Catalunya. Están fetas ab elegancia y ab notable gust. Ho recomaném als cafés y casinos suscrits á LA IL·LUSTRACIÓ.

Don Constantí Llombart circula las invitacions pera colaborar en lo calendari que ja fá sis anys vé publicant en Valencia ab lo titol de *Lo Rat Penat*, si be fent constar qu' ara s' encarregará de sa formació lo jove poeta valenciá don Joseph M. Puig.

Lo distingit poeta vigatá don Joseph Serra y Campdelacreu acaba de publicar un tomet de poesias, titolat *Primavera trista*, que ha de ser indubtablement ben rebut pel públich, per ser ja son autor ben conegut en anteriors poesias revelants de sa notable inspiració y galana manera d' escriure.

Ha surtit á la llum pública *La veu de Catalunya, diari no polítich pero clá y catalá*, que ve á omplir un buyt en nostra literatura, suspés com está lo *Diari Catalá*, ja que en nostre estat no podriam pasarnos sens un diari.

Li desitjém bona sort y li agraím la favorable ressenya que fa de nostre número anterior.

En lo certámen celebrat per la Societat *L' Aranya*, sortiren premiats, entre altres que no recordém, los senyors Penya (de Mallorca), Masriera, Verdú, Casademunt, Pons y Massaveu y Ribot. Lo saló dels Camps Eliseos hont tingué lloch estava plé de gom á gom y amenisá la festa los sons d' una música de regiment y los cants d' una societat coral.

POESÍAS

DEL MALAGUANYAT JOAQUIM MARÍA BARTRINA

QUAN FEYA FRET

Sentats á prop del brasé nos encontravam tú y jó, y entelantlos ab l' alé miravam junts al carré per los vidres del balcó.

En ells mon nom escrivia ton dit, que tot tremolava, y jo la ma t' agafava. y á mos llavis prest l' unia y ab mon alé l' escalfava.

Ab lo foch de mos petons, de mon pit en lo caliu jo 't deya.—Tonta, somriu. ¡No hi pensis ab los moixons que 's glassan dintre del niu!

(DEL LLIBRE INÉDIT «¡POBRETA!»)

I

¡Qu' ets hermosa! en tos ulls tancas tot lo foch que l' estiu té y son tas galas més blancas que la flor del atmetllé. Or filat es ton cabell, y ta boca perfumada sembra un cálzer de clavell plé de perlas de rosada. Quan del pit sospirs ezcalas tremola al donart consoj, com si hi batagués las alas un aucell per pendre 'l vol. Per ton cos sens molta pena se podrian fer tres bells cinturons, ab una trena, sols una, de tos cabells. Tú prou dius que no es així: si es veritat ó mentida, mos brassos ho poden di que n' saben ben be la mida.

II

Tu vols collir las rosas carmesinas y sas branca's t' estrenyen ab forts llassos... t' han vist hermosa y 't prenen sas espinas, no volen que te 'n vages, com mos brassos!

LLIBRES REBUTS

JOAN BLANCAS, drama en quatre actes de don Francesch Ubach y Vinyeta, (tercera edició.)

Hem vist la tercera edició d'aqueix magnífic drama, un dels millors que pot presentar avuy lo Teatro Català. Distinguit ab un premi en los Jochs Florals de 1879, representat moltes vegades ab extraordinari aplauso ha rebut ja la sanció del públich y de las personas ilustradas y per tan no podém menos qu' encomenarho á nostres lectors. Es un altre de las moltes obras ab que lo senyor Ubach y Vinyeta honra á la literatura catalana.

ABORIGENS CATALANS, ensaig històric sobre 'ls primers pobladors de Catalunya, per don Joan Maluquer y Viladot.

Complicada y difícil de resoldre se presenta la qüestió de quins foren los primers pobladors de Catalunya, tan per la foscor y nubulositat ab que s' amagan sempre los orígens de tots los pobles, com per lo descuyt y massa amor á las faulas y tradicions en que s' han mantingut generalment fins ara nostres historiadors. Afortunadament en nostres temps de catalanisme en que hi han joves prou entusiastas per dedicarse á tota mena d' estudis qu' interessin á nostra estimada patria per arits y fatigadors que sigan, no hi faltan tampoch quins enmenan sos esforços á escorcollar pacientment nostres arxius y biblioteques, y estudiar y cotejar ab la nostra las llengües primitives de tan difícil pero de tan profitós coneixement, tot pera judicar ab conciencia sobre la qüestió al comensament esmentada.

Lo senyor Maluquer y Viladot en modesta escala s' ha colcat en la llista d' aquets joves ab la publicació de la obreta de que 'ns ocupém. Ardent partidari de que una invasió Arya fou la primera pobladora de Catalunya y de que sa llengua primitiva fou la sanscrita, després de probarho amparantse en numerosas citas, intercala també llistas de paraulas sanscritas qu' evidentment han passat á nostre llengua més ó méns modificadas.

Lo treball es per tant digne de lloansa, y vaja ó no acertat en cada una de sas afirmacions, mereix nostre aplausó lo senyor Maluquer, com mereixerá segurament lo de tots los aficionats á que s' aclarin los punts més difícils y méns estudiats de nostra historia.

L' obra forma un quadern de 52 páginas, imprés elegantment en los tallers de la revista catalana *La Renaixensa*.

DISCURSO leído en el «Centro Comercial, Industrial y Agrícola de La Bisbal y su Comarca,» por don Juan Casamiquela.

En la sessió inaugural d' aqueix Centro llegí son digne President un discurs, que ha tingut la amabilitat de remetre's, y en lo que consigna lo senyor Casamiquela ab bella frase, lo important que son aqueixos centres per atendre á las necessitats de cada comarca. Amant de la seva 's manifestà per cert y aqueixa circumstancia que l' honra molt, fa que tracti en son discurs ab gran coneixement de totas las qüestions d' interés per La Bisbal y que abogui ab calor per la existencia d' aquest centro que com hem dit tan profitós pot esser per aquella animada població y per tota sa comarca.

REVUE DES LANGUES ROMANES. (Avril-Juin 1880.)

Aqueixa magnífica publicació, qu' ara 's publica trimestralment en Montpeller, formant dos tomos anyals, inserta travalls literaris de la més alta importancia que denotan l' estat del despertament intelectual del Mitj dia de la Fransa comensat ab poca diferencia al mateix temps que 'l nostre. En aqueix fascicle son molt notables un estudi sobre la llengua y literatura francesa en l' edat mitja per Ferdinand Brunetiere, un altre sobre 'ls provençalistas del sigle XVIII per J. Bauquier y un article sobre l' inauguració del teatro Romá per Alfons Roque Ferrier. Hi han també bellas poesias provençals

anterior número. Las obras pictóricas son degudas á Henri Levy y á German Gómez, francés lo primer y valenciá 'l segon. Lo quadro de Levy representa lo embarcament d' un botí per un barco de piratas; l' assumpto com veuen nostres lectors es romántich. L' execució es bona en conjunt, destacantse emperó tot lo nú, com per exemple los dorsos de las que han d' esser esclavas y lo últim terme format per lo mar agitat. La composició es fatigosa: se veu que l' artista ha passat molt temps en la colocació de las figuras, havent quedat algunas de ellas sense lo moviment que deurian tenir, y per lo tant faltas de vida. Lo colorit es un xich convencional, mes aplicat ab seguretat; de lo que 'n es la mellor mostra las rocas colossals que 's trovan en la part dreita del quadro.

Lo pintor valenciá German Gómez, ventatjosament conegut del públich barcelonés, nos ha fet veure un quadro rich de colorit y simpátich de fer, com totas sas obras. Las duas únics figuras del quadro, que son duas damas llegint una carta, están potser un xich desdibuixadas, mes fá olvidar aquest defecte l' expressió de la testa y riquesa de detalls de sos sumptuosos trajos. Lo fondo que representa una sala coberta de richs tapissos, tant en la paret com en lo trespol, está feta admirablement tant per la perspectiva de conjunt, com per lo estudi de tots los detalls.

La terra cuyta qu' havém mencionat es una figura que vol representar *Mignon*, deguda al cizell del jove escultor senyor Espell y Beya. Ab eixa figura lo jove artista ha fet veure que progressa de dia en dia en quant al modelat, mes no es aixís en lo dibuix, quals defectes se trovan á simple vista; la figura no té vida, y la posició, per més que no ho siga, resulta forçada, cosa deguda á las lineas que la mateixa dona. De *Mignon* 'n té sols trajo, per aixó havém dit que la volia representar. Bé sab lo senyor Beya que no basta sols lo vestit pera representar un personatge, sinó qu' es precis, que tot ho indiqui; desde 'l conjunt fins al detall més infim, per lo que creyém, que si bé en aquesta figura ha estat desacertat en la representació del tipo, sabrá tornar per son bon nom en altre obra.

En lo *Establiment-Vidal* havém tingut ocasió d' admirarhi una aquarela, obra de nostre colaborador artístich senyor Riquer, que 'n l' actualitat se trova en Roma. La

netadat, correcte dibuix y simpátich y just colorit, fan recomanable aquesta obra, que si bé desprovista de pretensions, vé á marcar de una manera notable los avensos de Riquer, que no dubtém arribará á ocupar un distingit lloch entre nostres artistas catalans.

Permétissens are qu' havém donat compte de lo poch que s' ha trovat exposat, que recordém als artistas en general que l' Exposició de Madrid deu obrirse lo mes de Abril del any vinent. Fem aquest recort, perque desitjariem que 'ls catalans hi concorreguessin, segurs que ab la honra que 'n reportarian, honrarian á la terra. En l' última Exposició celebrada en aquella capital, los escultors enviaren set obras, sis de las quals obtingueren medalla; de las obras pictóricas no cal que 'n parlém; encar tothom te present los noms del distingits y del brillant paper que feren en aquell certámen tots los pintors catalans.

ARTHUR GALLARD.



MEDITACIÓ

de Bonaparte-Wyse, Gourdou, Pau Gausseu y en la secció bibliográfica un article en catalá de don Antoni Aulestia y Pijoan en que s' ocupa de la darrera obra catalana de don Victor Balaguer, *Novas tragedias*.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

Trovantnos en lo més fort de l' estació calurosa en que la naturalesa sembla estar ensopida baix los ardents raigs del sol abrasador, no es gens estrany que tal ensopiment se comuniqui també als cultivadors de l' art, y descansin, com fá la natura, per donar després més ufanó y més vigorositat á las obras que han de produhir. Aixó fá que avuy siga curta nostra tasca, no per la calitat de lo que 's trovi exposat, mes sí per la quantitat.

Dos quadros y una terra cuyta es tot lo que havém vist en l' *Exposició-Parés*, desde la sortida de nostre

CASAS RECOMANABLES

BANYS D' AIGUA DE DOS-RIUS, de Eduart ALEGRE. Detrás Correu, Barcelona, detrás Correu.	F. DE PIANOS, de M. PLANAS. R. Catalunya, 34.	CRISTALERÍA DE SAN JOSEPH, de Manel MATEU. Rambla de San Joseph, número 14.	TEIXITS METÁLICHS, de P. VALLÉS. Lladó, 9.
ARTICLES DE PASSAMANERÍA, de Francisco CANTARELL. Carrer de Jaume I, número 14.	FÁBRICA DE TORNERÍA Y MAGATZEM DE QUINCALLA, de I. SISTACH. Escudillers, núm. 27.	PRODUCTES QUÍMICHS, de Jascinto María CAPELLA. Rambla de San Joseph, número 2.	CAMISERÍA Y CORBATERÍA, de ALSINA, ESCUDÉ y Comp. Carrer de la Llibreteria, 10 y 17.
NOVETATS PERA SENYORAS, de la Viuda de SOLDEVILA y BOADA. Carrer del Call, número 15.	NOVETATS PERA SENYORA, de DUARRY y C.º. Número 16. Carrer de Fernando VII, número 16.	FARMACIA DE LA TRINITAT, de Josep CANUDAS y SALADA. Carrer de Fernando, número 21.	FÁBRICA DE PIANOS Y ARMONIUMS, de BERNAREGGI, GASSÓ y C.º. Carrer de Ponent, núm. 22.
ESTAMPATS, GRABATS Y FOTOGRAFÍAS, de J. PARÉS. Carrer de Petrixol, número 3, Barcelona.	FÁBRICA DE ESTORAS FINAS, de Joseph AZAMORA. Número 3. Carrer de Sobradell, número 3.	FÁBRICA CATALANA DE PARAIGUAS Y GIRASOLS, de Joseph TUTAU. Rambla S. Joseph, 30.	FÁBRICA DE TRASPARENTS, de Elena BOADA. Rambla del Centro, número 7. AL RHIN.
FÁBRICA DE PORCELANA, de FLORENSA, germans. Carrer de Escudillers, números 23 y 25.	FONDA DE ORIENT, de DURRIO, germans. Número 20. Rambla del Centro, número 20.	GÉNEROS del país y extrangers, de Joseph FARNÉS y GERMÁ. Carrer de la Boquería, número 34.	OBJECTES PERA MILITARS, de Joan MEDINA. Número 27. Rambla de Santa Mónica, número 27.
LA EMPERATRIU, fàbrica de cossets. E. blancs, 3.	LAS COLONIAS. Formatges, llangonissas, fiambres y altres comestibles. Carrer de Fernando, 18.	FONDA Y CAFÉ DEL FALCÓ. Plassa del Teatro.	MAGATZEM DE VIDRES PLANS, de ALEXANDRE, germans. Carrer de Condal, número 32.